TONČI TADIĆ PREDSJEDNIK EUROMEDITERANSKOG FORUMA ISTIČE DA JE MEDITERANSKA POLITIKA JEDINA VANJSKA POLITIKA EU

HRVATSKA VLADA nema strategiju za Mediteran

Naša državna vlast se s Mediteranom bavi ne radi zaštite i promicanja naših gospodarskih interesa, nego zato jer misle da će to dobro biti ocijenjeno u Bruxellesu

EU očekuje od Hrvatske veći angažman na Mediteranu

D. JELINEK

Jagoda VUKUŠIĆ

Tonči Tadić, predsjednik jedinog hrvatskog think tanka, Euromediteranog foruma, očekivao je da se u UN-u, baš na primjeru Palestine, pokaže koliko je dubok proces euromediteranske integracije. Za njega nije bilo čudno što je najveći dio Europe bio za unapređenje statusa Palestine, pa ni to što je Hrvatska bila opet »negdje između«, on naprosto i u ovom razgovoru naglašava da će svatko tko zanemari kojim smjerom idu procesi ostati izoliran, radilo se o Izraelu ili o Hrvatskoj, svjedeno.

Što je po vašem mišljenju prevagnulo da je na sjednici Generalne skupštine, Palestina pridobila toliki broj europskih država? Rat u Gazi, politika izraelske vlade, sućut prema palestinskim žrtvama...?

– Sve to zajedno, bez sumnje. Uz spoznaju da mirovni proces na Bliskom Istoku traje praktično od 1949., od kada traje i prognanički status dijela Palestinaca. Sve je to bilo jasno i prije. No, ima i nekoliko novosti koje su za ishod glasovanja u New Yorku bile ključne. Prva su sve bolji odnosi Fataha i Hamasa, a ojačano jedinstvo Palestinaca pojačava poziciju Mahmuda Abasa, palestinskog predsjednika u međunarodnim odnosima. Također važno je reći da iza Palestine stoje dvije snažne arapske zemlje Egipat i Katar.

Druga novost je činjenica da je Arapsko proljeće bitno promijenilo međunarodnopolitičku sliku Mediterana. Prije su arapske zemlje na Mediteranu pa i Turska bile mahom »nevidljive«. Primjećivao se jedino Izrael i naravno Palestinci, za koje nitko nije posebno mario. Arapsko proljeće je učinilo arapske zemlje i Tursku »vidljivim« na karti svijeta, a one su postale samopouzdanije u međunarodnim odnosima. Na Istočnom Mediteranu danas ključni igrač nije samo Izrael, tu su Turska i Egipat. Na Zapadnom Mediteranu pak djeluje Skupina 5+5 koja okuplja Francusku, Španjolsku, Portugal, Italiju i Maltu, te Alžir, Libiju, Tunis, Maroko i Mauritaniju.

I zato u glasovanju u UN-u Palestina nije bila usamljena u lobiranju. Sve zemlje Arapske lige i sve zemlje Skupine 5+5 glasovale su za Palestinu i lobirale za to u UN-u. Te nove trendove jačanja utjecaja i međunarodne prisutnosti arapskih zemalja prepoznala je i EU, te je 13. studenog u Kairu održan sastanak ministara vanjskih poslova zemalja EU i zemalja Arapske lige. Kairska deklaracija naglašava važnost suradnje EU i Arapske lige, odnosno euro-mediteranske integracije. A njih u ovim okolnostima može blokirati samo izraelsko-palestinski sukob, kojeg treba konačno zaustaviti i mediteransku regiju povesti prema miru.

Zadovoljeni uvjeti

Što bi se dogodilo da se Izrael nije tako gorljivo suprostavljao ovom palestinskom potezu, da nije prijetio uzvratnim mjerama, sankcijama, da nije bilo rata u Gazi. Kakav bi onda bio odnos snaga u UN-u, isti ili ?

– Odnos snaga bio bi isti. Skupina 5+5 i sastanak EU-Arapska liga pokazuju da izraelsko-palestinski sukob više nije uvjet niti može blokirati euro-mediteransku suradnju. Trendovi euro-mediteranske integracije su dakle jasni, a u globaliziranom svijetu gubitnici su oni koji ignoriraju trendove. No šteta je već učinjena i ta šteta je bila uzrokom ovakvog glasovanja. Da podsjetim: nijedna mediteranska ministarska konferencija nije održana još od 2009., točnije od izraelskog napada na Gazu. Da toga nije bilo, do 2013. zaživjela bi zajednička Euro-mediteranska zona slobodne trgovine EMTFA, s razvojnim fondovima i mediteranskom investicijskom bankom, što bi olakšalo gospodarski oporavak EU, ojačalo nove vlasti u arapskom svijetu, te gospodarski i politički stabiliziralo Mediteran. Jednostavno sada ta suradnja ide dalje, ali mimo Izraela i Palestine!

Često se za palestinski teritorij govori da zbog rascjepkanosti i lošeg okruženja nije održiv kao država, odnosno da mu je opstanak i razvoj moguć samo u nekoj vrsti vazalskog odnosa s Izraelom. Slažete li se s tim ocjenama?

— Ovisno o kojim granicama Palestine govorite. Rezolucija 181 Glavne Skupštine UN iz 1947. podijelila je britanski mandat u Palestini na rascjepkane dijelove za arapsku i izraelsku državu. Uostalom nisu sve države idealnog oblika, niti kompaktne. Kako bilo, Palestina je zadovoljila sva četiri uvjeta Konvencije iz Montevidea iz 1932. i može se smatrati državom. Prvi, o stalnoj populaciji naseljenoj na određenom prostoru, zadovoljava. Drugi, o postojanju jasnih granica, Palestina također ispunjava. Rezolucija 242 Generalne skupštine UN poziva Izrael da se povuče s okupiranih teritorija, na granice od prije rata 1967., što Izrael do danas ignorira. I Barrack Obama je u svibnju 2011. izjavio da su granice iz 1967., uz manje korekcije, temelj za sve pregovore. Uostalom, mnogo je država u svijetu koje nemaju do kraja definirane sve granice. Treći kriterij, postojanje demokratske vlasti u Palestini, je također ispunjen. Četvrti kriterij, o sposobnosti i prihvatljivosti sudjelovanja u međunarodnim odnosima, Palestina ispunjava već odavno. Brojni međunarodni dokumenti – od Rezolucije 181 do Sporazuma iz Osla pozivaju na stvaranje dvije države: Izraela i Palestine. Ovim glasovanjem u Generalnog skupštini UN je to omogućeno.

Tri scenarija

Zašto to ne vidi Izrael?

– Dobro pitanje. Pred njima su tri scenarija. Prvi je neovisna palestinska država, u suživotu s Izraelom. Drugi scenarij je Palestina kao dio Izraela, u kojem svi građani, i Izraelci i Palestinci imaju jednako pravo glasa. Uzme li se u obzir razlika u prirodnom priraštaju tih dvaju naroda, nakon 2025. Mahmud Abbas ako poživi i poželi, može postati izraelski premijer, uz uvjet da svi Palestinci glasuju za njega. Treći scenarij je izolacija palestinskih teritorija i svođenje Palestinaca na građane nižeg reda, što pak znači izolaciju Izraela. Da se poslužim riječima mog izraelskog kolege iz Euromescoa: Na izraelskoj vladi je da odluči želi li Izrael uklopljen u euro-mediteranske procese ili Izrael kao prestrašenu i izoliranu židovsku enklavu na Mediteranu. Najbolji mogući ishod za Mediteran i EU je Izrael kao bliskoistočni centar visokih tehnologija i financijskog poslovanja. To je vizija pokojnog izraelskog premijera Yitzaka Rabina, koji je s Yasserom Arafatom sklopio Sporazum iz Osla, ali su ga poslije ubili izraelski ekstremisti.

Ako je interes za Mediteran bio ključan na odluku Francuske ili Italije, kako tumačite da su i sve skandinavske države glasale za prijem Palestine u UN?

— Radi poštivanja principa i konvencija međunarodnog prava, te radi jakog interesa za Mediteran. Začudili biste se kako dobre mediteranske analize izrađuju skandinavski partneri EMEF-a.

Zašto je Hrvatska u UN-u bila suzdržana, a recimo Srbija nije?

— Što se Srbije tiče, meni se čini da je riječ o inatu protiv SAD-a. Da je SAD bio za priznanje Palestine, Srbija bi bila protiv! Što se Hrvatske tiče, dobro je da nismo bili protiv! Međutim, za zemlje poput Hrvatske nije dobro kada se vanjska politika ne vodi temeljem principa i konvencija međunarodnog prava, nego kalkulantski, kao »realpolitik«.

Zanimljivo je da ni naša nova, socijaldemokratsko-liberalna vlast iako s velikim opozicijskim iskustvom vodi istu vanjsku politiku, sve se ponovo iscrpljuje u odnosu prema EU. Mediteran je, iako važna EU-politika, nama ponovo na samoj margini. Zašto?

— Ova vlada kao ni prethodna nema svoju vanjsko-političku strategiju za Mediteran. Ono što čudi je njihovo neshvaćanje kako je mediteranska politika jedina vanjska politika EU! Nema vanjske politike EU primjerice za Južnu Ameriku ili pod-Saharsku Afriku ili Daleki Istok, ali postoji vanjska politika i jaki interes EU za Mediteran! Upravo radi stvaranja europske politike prema Mediteranu je Europska komisija i pokrenula stvaranje konzorcija think-tankova EuroMeSCo, u kojem EMEF predstavlja Hrvatsku. Imam dojam da se naša državna vlast s Mediteranom bavi ne radi zaštite i promicanja naših gospodarskih interesa, nego zato jer misle da će to dobro biti ocijenjeno u Bruxellesu od čelnika EU. Nema tu zasad ničeg sustavnog.

Velika očekivanja

Što je to što ne radimo, a što bismo trebali i mogli napraviti?

— U prvom redu imati svijest o tome kako EU očekuje od Hrvatske, kao i od svih svojih mediteranskih članica, veći angažman na Mediteranu. To znači formirati odjele za Mediteran u MVEP-u i Ministarstvu gospodarstva. Imenovati veleposlanike za svaku mediteransku zemlju, koji ne moraju biti rezidentni, mogu sjediti u MVEP-u u Zagrebu. Treba shvatiti da smo interface prema Mediteranu za zemlje Srednje Europe i Baltika, koje se itekako bave Mediteranom. Proučiti sporazume o slobodnoj trgovini koje EU ima sklopljene sa svim zemljama istoka i juga Mediterana, jer se to odnosi i na nas nakon 1. srpnja 2013. Zatim sklopiti trgovinske sporazume i formirati međuvladina vijeća za poticanje gospodarske suradnje sa svakom od arapskih zemalja. Unaprijediti suradnju sa Alžirom, Egiptom i Turskom. Uključiti se u Skupinu 5+5. Naime, iza Skupine 5+5 stoji Europska komisija, koju su na sastanku 5+5 na Malti 5. listopada predstavljali Barroso i Fuele.

Jedina je novost izrazito intenzivna potraga za investicijama. Koliko je u tom smislu došle do promjene u odnosu sa barem jednim dijelom Mediterana?

— Nimalo, osim kozmetički. Po prvi put je potpredsjednik vlade Neven Mimica sudjelovao na Gospodarsko – financijskom forumu za Mediteran u Milanu. A taj forum se održava svake godine, uz nazočnost više od tisuću sudionika! Svake godine u prosincu se u Marseju održava Rendesvouz de la Mediterranee, skup vodećih gospodarstvenika Mediterana i ekonomskih analitičara, kojeg organizira FEMISE – Federacije euro-mediteranskih ekonomskih instituta. Iz Hrvatske osim EMEF-a tamo se nikada ne pojavljuje nitko drugi! Prije dvije godine imao sam i pozvano predavanje na ovom skupu.

Postoji doduše dio izvoznika koji izvoze na Mediteran, bilo proizvode bilo usluge, mahom u građevinarstvu, ali sve njihove poslovne inicijative nisu dio sustavne državne politike, nego plod osobnog angažmana, uz ignoranciju nadležnih u Hrvatskoj. U studenom prošle godine u Barceloni je održan North Africa Business Development Forum, s dva panela: o građevinskom poslovanju i o razvoju super-brzih željeznica. Osim EMEF tamo nije bilo nikoga iz Hrvatske! Portugal je od tada do danas angažirao većinu svoje građevinske operative upravo u zemljama Magreba. Alžir je možda najbolji primjer zakašnjele i promašene hrvatske mediteranske politike. Alžirska vlada primjerice od 2013. do 2018. želi uložiti 230 milijardi Eura u infrastrukturu: brze željeznice, ceste, luke, itd. Da bi Hrvatska mogla u tome sudjelovati treba konačno sklopiti s Alžirom Sporazum o trgovinskoj suradnji. Češka je taj sporazum sklopila prošle godine, a Srbija ga ima već 10 godina!

NOVE VLASTI U ARAPSKOM SVIJETU NAGLAŠENO TEŽE SURADNJI S EU

Kako biste ocijenili današnje procese u zemljama u kojima je »Arapsko proljeće« donijelo promjene, a kako one u zemljama u kojima gotovo da se nije osjetilo?

— Procesi su skoro isti, svi se bave gospodarskim temama, čak i nove islamističke vlasti kojima gospodarsko-socijalne teme nisu bile prioritet u izbornoj kampanji. Uostalom recesija u EU i pad uvoza na tržišta EU potaknuli su postojeće gospodarske probleme u arapskom svijetu. U svemu drugome politički procesi i konsolidacija novih vlasti nakon »Arapskog proljeća« umnogome podsjećaju na tranziciju u Istočnoj Europi. S jednom razlikom: dok se za procese u Istočnoj Europi smatralo da su prolazni i da je cilj stabilnost, tranzicijski procesi na istoku i jugu Mediterana se u medijima u EU često opisuju kao trajna nestabilnost, što nije korektan opis stanja. Činjenica je da nove vlasti u arapskom svijetu naglašeno teže suradnji s EU, te da Turska gradi svoju novu poziciju na Mediteranu koristeći sporost i neorganiziranost EU u pomoći novim vlastima. A činjenica je i to da će o gospodarskom uspjehu novih vlasti u Egiptu i Tunisu jako ovisiti ishod izbora u Maroku i Jordanu.

REALPOLITIK

Za zemlje poput Hrvatske nije dobro kada se vanjska politika ne vodi temeljem principa i konvencija međunarodnog prava, nego kalkulantski, kao »realpolitik«

Opasne veze

Piše Slobodan ŠNAJDER

Jugonostalgija da je siječeš nožem

Bio sam nekoliko puta gost književnih priredaba u Vilenici. Ime je valjda u vezi s vilama, a stoji za jednu špilju, prekrasnu, pod slovenskim kršom. »Vilenica«, to je nešto kao književna republika, za koju, osim pokoje knjige, nikakve druge putovnice nisu potrebne. Ovdje se svake godine skuplja književno »plemstvo«, a najveća je čast da ti ime urežu na zid kod ulaza u špilju. To je dano tek vrlo rijetkima. Riječ je, dakle, o jednoj etabliranoj tradiciji. Na »tradicionalan« način priredbe i završavaju: kao da se već radi o jednom dobro uvježbanom igrokazu. Evo vam opisa iz prve ruke, zanimat će vas.

U sumrak se odradi protokolarni dio. Odnekud se stvori slovenski predsjednik, izađe iz službenog auta, rukuje se s najbližim gostima, inozemnim i slovenskim piscima, te brže-bolje nestane. U vrijeme mojih posjeta to je bio Kučan; političar ne grandiozan, ali svakako čestit.

Nakon toga počinje »raspašoj« na slovenski način. Nešto što mi Hrvati, spontani i veseli kakvi znamo biti, smatramo, kad se radi o »Kranjcima«, nemogućim. Kao i uvijek kad su »narodi u bliskom kontaktu«, u Hrvatskoj vrijedi cijeli niz stereotipa o susjedima, u ovom slučaju o Slovencima, naravno i o Slovenkama. One da su naročito strastvene, skoro kao Mađarice, a to zato jer su im »Kranjci« hladni i nizašto. To bi onda upućivalo na to da »raspašoj« na slovenskom kršu spada u čudesa. Iznesu se tamo tone kraškoga pršuta i hektolitri dobroga crnjaka, što također ne ide u sliku o Slovencu kao o škrtom, negostoljubivom domaćinu (»tri Kranjca - en drek«). Seoski dixie-band lupa, po kvintnom krugu, do iznemoglosti, svoje i naše, Mjesec, u najvećoj mjeri zapanjen, sve to nadgleda. Ne manje od tisuću ljudi njiše se ovdje u istom ritmu: rijedak primjer potpunog prožimanja pisaca s pukom. U datom trenutku, gotovo kao da bi se radilo o nekoj himni, začuje se poletna pjesmica koja je kao neka audio-vježba iz zemljopisa: »Od Triglava do Vardara«. Ne manje od tisuću ljudi njiše se, utopljeni u jednu golemu, višestaničnu protozou (tojest praživotinju), i pjeva zajedno s glazbenicima koji skakuću »kaj da su stekli«, što se sve skupa promeće u pravi Muppet-show na kršu. Jugonostalgija, da je siječeš nožem! Nigdje u zemljama bivše državne zajednice nisam vidio toliko nostalgije za tim »bivšim« kao u Sloveniji, i nigdje kao u Vilenici.

Sada Slovenci Hrvatima ruše još neke stereotipe: cijela Slovenija je na nogama. Pokazuju nam naše sutra prema kojemu mi tako zadihano stremimo. Prvi su izašli iz »juge«, upravo su oni pokrenuli cijeli proces »disolucije«, a sad kao da najviše žale. Nije taj njihov žal restaurativne prirode. Pametni Slovenci znaju da je Jugoslavija odsanjani san. Nije im se sviđalo to otkuda su pošli, ali im se ne sviđa ni to kamo su dospjeli (ovo je skriveni citat jednog stiha Bertolta Brechta); ne vide nikakvu sutrašnjicu. Kamo sve to ide, nitko više ne zna. Prije 22 godina (kako je to bilo davno!) cijela se Slovenija »digla na noge« protiv Jugoslavije u kojoj da je bila »utamničena«: platilo je taj slovenski bijes nekoliko nedužnih novaka svojim životima (i oni su bili nečiji sinovi). Glavni motiv bio je gospodarski: Slovenci su »izračunali« da ih ostatak zemlje eksploatira, da živi dobro na račun njihove veće razvijenosti. Upravo je skurilno kako se ovaj motiv, umnožen u mnogo primjera, ponavlja u Europi kakva je ona danas. Ima mnogo verzija, ali sve se svode na jedno: podrazvijen, lijen, pospani jug, gdje žive sve sami neradnici, eksploatira radišni sjever gdje se mahnito radi i proizvodi. Svugdje u Europi neki »Beograd« zgrće tuđu akumulaciju i živi dobro na račun tuđe muke. Za Katalonce, to je Madrid, kao simbol španjolskog ugnjetavanja Katalonije. Za svakog »dobrog Škota« to je naravno London. Za sjever Italije to je Rim.

Svi oni, točno onako kao negda Slovenci, kane »izvesti« svoje »regije« iz većeg državnog okvira koji drže nametnutim: da se i ne govori o Flamancima koji kleveću Belgiju kao »nasukanu državu«, radeći joj o glavi. Sve ove zemlje, tojest Španjolska, Ujedinjeno (!? - koliko još ujedinjeno?) Kraljevstvo, Italija, Belgija - ugledne su članice EU. Slovenija nekako još se uvijek kreće po vanjskom obodu eurocentričnog sustava koji ima osovinu Berlin-Pariz. Ali ona jest članica, i ona sada šalje poruke prvom susjedu: Ne srljajte u EU! Barem nam ne nabijaju nam na nos »guske u magli«, ali bi nam mogli »pomoći« odgađanjem ratifikacije koja je za naš ulazak u Uniju neophodna. Ulazak svake nove članice mora biti ratificiran u parlamentima svih dosadašnjih zemalja-članica.

Ovo potonje moglo bi biti jako važno u svjetlu mogućih »disolucija« EU.

Tu se primjer Belgije donekle razlikuje od drugih slučajeva: ako bi se »otcijepio« razvijeniji sjever Belgije, država bi »puknula« skoro napola. To bi bio model koji, u panici pred tom mogućnošću, eurokrati prizivaju kao bolji: rastava braka Čeha i Slovaka, a da nije slupan ni jedan tanjur. Sjever Italije kani se oblikovati kao nova država kojoj je, ako se ne varam, Umberto Bossi dao ime Padanija. Nije znao kako to groteskno podsjeća na Musilovu Kakaniju. Katalonija srazmjerno je malen komadić Španjolske, Južni Tirol pak bio bi još manji komadić Padanije. Secesija Škota bila bi strašan udarac Ujedinjenom Kraljevstvu zbog nalazišta nafte oko glave Otoka. Sve ove slučajeve ujedinjuje uvijek isti nacionalistički program. To što se u Europi sada događa, jest ono isto što je krenulo iz Slovenije prije 22 godine. Ova se »konstelacija« u Njemačkoj opisuje kao »neistovremenost« (Ungleichzeitigkeit): nismo svi u istim vremenima! Ali nacionalističke elite koje sada vruće žele otcijepiti svoje regije iz većih cjelina istodobno kane ostati u EU! Nacionalistima svih boja važno je jedino izdvojiti se, razgraničiti, po osnovi jezika, naroda, rase ili zajedničke (mitske) povijesti. Razuma je tu u cjelini malo.

Svi pobrojani nacionalistički projekti služe se mirnim sredstvima. U Kataloniji upravo su dobili prevlast u parlamentu. Ipak, Kataloniju nije moguće »otcijepiti« mirnim sredstvima. Već bi referendum o otcjepljenju od Madrida bio čin protivan španjolskom ustavu. To je jedan problem. Drugi je u sljedećem: Kako bi nacionalističke elite uspjele zadržati svoje novostečene revire unutar EU? Jako teško. Onako kao što Hrvatska sada strahuje pred mogućnošću da se slovenska ratifikacija njezina pristupanja Uniji odgodi, tako bi sve to novo-nastale nacionalne države morale strahovati od uskrate glasa država koje su napustile. Na karti EU odjednom bi se pojavile čudne enklave i krpotine; posve u duhu pojma »neistovremenosti«. Novonastale države bile bi skrojene po modelu, uvelike zastarjelom, nacionalnih država XIX. stoljeća. Gdje smo u svemu tome mi, koje je vrijeme na hrvatskim satovima? Mnogi Dalmatinci smatraju da ih sjever (!) zemlje teško eksploatira. Uistinu, svi znamo da je Hrvatska u Zagrebu, a ne da je Zagreb u Hrvatskoj. Stojimo li pred nekom novom iredentom, ovaj put hrvatskom, ali ipak pokretom koji bi vodio odcjepljenju Dalmacije od kontinentalne Hrvatske? Istru-siroticu da i ne spominjemo.